

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 7 (296) ЖОВТЕНЬ

2015

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 7 (296) жовтень 2015

Частина I

За матеріалами

*Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Національно-патріотичне виховання дітей і молоді
в контексті ствердження суб'єктності української держави»*

Засновано в лютому 1997 року (27)

Свідоцтво про реєстрацію:

серія КВ № 14441-3412ПР,

видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку

наукових фахових видань України

(педагогічні науки)

Наказ Міністерства освіти і науки України № 793 від 04.07.2014 р.

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних

«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю

№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

(протокол № 3 від 30 жовтня 2015 року)

Виходить двічі на місяць

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор **Курило В. С.**

Заступник головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор **Савченко С. В.**

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор **Михальський І. С.,**

доктор медичних наук, професор **Виноградов О. А.,**

доктор біологічних наук, професор **Іванюра І. О.,**

доктор філологічних наук, професор **Галич О. А.,**

доктор філологічних наук, професор **Глуховцева К. Д.,**

кандидат філологічних наук, професор **Пінчук Т. С.,**

доктор філологічних наук, професор **Дмитренко В. І.,**

доктор педагогічних наук, професор **Харченко С. Я.**

Редакційна колегія серії „Педагогічні науки”:

доктор педагогічних наук, професор **Ваховський Л. Ц.,**

доктор педагогічних наук, професор **Гавриш Н. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Докучаєва В. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Лобода С. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Караман О. Л.,**

доктор педагогічних наук, професор **Сташевська І. О.,**

доктор педагогічних наук, професор **Хриков Є. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Чернуха Н. М.**

Редакційні вимоги

до технічного оформлення статей

Редколегія «Вісника» приймає статті обсягом 4 – 5 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) — 3,8 см ; верхній колонтитул — 1,25 см , нижній — 3,2 см .

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2012.

Статті у «Віснику» повинні бути розміщені за рубриками.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Ініціали і прізвище автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК) з відступом 1,5 см (відступ першого рядка), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга – номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13 – 14]. Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова «Список використаної літератури» або після слів «Список використаної літератури і примітки» (без двокрапки) у порядку цитування й оформляються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 15 рядків (українською, російською) та 22 рядки (англійською) мовами із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3 – 5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу, кафедри; домашня адреса; номери телефонів (службовий, домашній, мобільний).

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015

ЗМІСТ

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ УКРАЇНИ І БОРОТЬБА ЗА НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

1. **Акименко О. О., Данілов О. М.** Національна ідея України: соціально-психологічний аспект..... 6
2. **Аніщенко А. П., Яріко М. О.** Соціокультурний потенціал меморіального туризму в Україні в контексті процесу переосмислення історичної пам'яті..... 15
3. **Осьодло В. І., Будагьянц Л. М.** Динаміка культурно-ідентифікаційних процесів і боротьба за національну ідентичність українських громадян..... 24
4. **Стрюк М. І.** Модель мобільності в європейському інформаційному суспільстві..... 35

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО Й ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ

5. **Буценко А. В.** Особливості розвитку фізичного виховання учнівської молоді на півдні України в кінці ХІХ століття..... 46
6. **Павленко І. Г.** Громадянське виховання: історико-педагогічний аспект..... 53
7. **Сеник А. М.** Державницьке виховання учнівської молоді на основі національно-патріотичних поглядів Б. Лепкого..... 61

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

8. **Артюшенко В. Л., Демченко П. Є., Осіпов І. В.** Теорія та практика національно-патріотичного виховання в навчальних закладах..... 66
9. **Архіпов В. І.** Національно-патріотичне виховання молоді як складова демократичної етнополітики сучасної української держави..... 71
10. **Безбородих С. М.** Конкурентоспроможний педагог – носій патріотичних цінностей..... 77
11. **Бутенко Л. Л.** Регіональний підхід у дослідженні проблем виховання..... 84

12.	Гуренко О. І. Полікультурність і полікультурна освіта в Україні як філософська та соціально-педагогічна проблема.....	93
13.	Девіняк О. Т. Патріотичність крізь призму поведінкової економіки.....	105
14.	Денисенко А. А. Патріотизм та патріотичне виховання особистості: історичний аспект.....	113
15.	Докучаєва В. В. Ціннісні аспекти проектування інноваційних педагогічних систем.....	119
16.	Ігнатович О. Г. Сучасний дискурс патріотичного виховання: традиції та інновації.....	127
17.	Литвинова Н. А. Українська народна педагогіка та сучасне патріотичне виховання.....	135
18.	Мурсамітова І. А., Гарбузюк Т. В. Деякі аспекти основ сучасного національно-патріотичного виховання.....	142
19.	Роман С. В. Побудова інноваційної педагогічної системи навчання хімії для реалізації стратегії морально-етичного виховання учнівської молоді України на засадах еколого-гуманістичних цінностей.....	148
20.	Сєваст'янова О. А. Проблеми виховання студентської молоді в сучасних соціокультурних умовах.....	158
21.	Хміляр О. Ф. Символ – регулятор поведінки та модель дії особистості.....	166

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В РІЗНИХ ІНСТИТУТАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

22.	Дорогавцева О. Г. До проблеми професійних ризиків у соціальній роботі та волонтерській практиці.....	175
23.	Єрєміна Л. Є. Національно-патріотичне виховання в умовах інтернатного закладу: стан, проблеми, перспективи.....	181
24.	Іванчикова С. М. Позааудиторна робота як форма виховання культури здоров'я студентської молоді в кризових умовах сучасного суспільства.....	189
25.	Ігнатенко К. В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з прийомними сім'ями.....	196
26.	Ігнатуша А. Л. Національно-патріотичне виховання майбутніх вчителів.....	206
27.	Ілішова О. М. Формування культури міжетнічних стосунків гуртківців позашкільних навчальних закладів засобами національно-патріотичного виховання.....	212

of forming high personal physical training of students. Its content focuses on the process of teaching the person of the student and allows differential approach to education of every individual. Thus the health of students seen as the absolute value of life and formation aspects of health – as the basis of spiritual maturity, defined through the understanding of ourselves as a whole person, the presence of existing humanistic values, sense of purpose and meaning in life, formation optimistic attitude and worldview. The program singled out three main forms of physical activity of students. The main forms and controls for extracurricular work include consultations, colloquia, individual theoretical interview study of the basic interests defects sentiment students.

Key words: education, health culture, extracurricular work, society, sports and wellness system.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 373.66:316.356.2

К. В. Ігнатенко

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ПРИЙОМНИМИ СІМ'ЯМИ

В рамках реалізації освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів спеціальності «Соціальна робота» в межах курсу «Соціальна робота з різними категоріями клієнтів» проводиться підготовка студентів до роботи з сім'ями, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Проблемам дитячого сирітства, особливостям розвитку та процесам їх адаптації до нових умов приділяється суттєва увага. Так, науковці із провідних ВНЗ і науково-дослідницьких установ України, експерти-практики із неурядових організацій, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, психологічних служб займаються розробкою програм підготовки кандидатів у прийомні батьки. Це питання вивчали О. Кононко, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, І. Зверева та ін. Проблемам вищої школи й підготовки студентів як майбутніх фахівців присвятили наукові розвідки багато українських та зарубіжних учених, зокрема А. Алексюк, Н. Заверико, І. Зверева, А. Капська, П. Кравчук, В. Курило, М. Лукашевич, В. Оржеховська, С. Савченко, С. Харченко та ін.

Так, у зв'язку з актуальністю проблеми й була визначена мета статті – розкрити зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до

роботи з прийомними сім'ями та з дітьми-сиротами, що позбавлені батьківського піклування.

Основною метою курсу є розширення, поглиблення і систематизація знань студентів про роль сім'ї у вихованні підростаючого покоління, вивчення особливостей соціальної адаптації дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах сімейних форм виховання, а також особливостей реабілітації біологічних родин.

Для цього необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути основні чинники, що впливають на стабільність сучасної сім'ї, а також технології профілактики, сприяючі збереженню стабільності в прийомних і рідних сім'ях;
- ознайомити з цілями, змістом, методами та особливостями вивчення прийомних і рідних сімей, а також особистості дитини, що має статус соціального сироти і що виховується в прийомній сім'ї;
- ознайомити студентів із стратегією і тактикою родинного виховання, а також критеріями оцінки оптимальності моделей родинного виховання, що використовуються в прийомних сім'ях;
- розкрити сутність ведення випадку, мету та роль оцінки потреб дитини та її сім'ї;
- охарактеризувати технологію соціального супроводу соціальним працівником сімей, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, а також технології реабілітації рідних сімей вихованців, що мають статус соціальних сиріт;
- розглянути особливості організації індивідуальної роботи соціального працівника з членами прийомних сімей, яка направлена на корекцію неоптимальних дитячо-батьківських відношень та запобігання міжособистісним конфліктам;
- охарактеризувати особливості виховання в прийомних сім'ях дітей, що мають обмежені фізичні можливості, особливі освітні потреби або схильність до різних проявів девіантної поведінки;
- ознайомити майбутніх соціальних працівників з основними напрямками, формами і методами організації спільного дозвілля в прийомних сім'ях, як одного з чинників соціальної адаптації дитини в умовах сім'ї даного типу.

Студенти повинні знати:

- основні чинники, що ведуть до дестабілізації сучасної сім'ї: родинні конфлікти, особистісні і родинні кризи, подружні зради, а також чинники, пов'язані з низьким рівнем педагогічної культури прийомних батьків;
- основні напрями взаємодії соціального працівника із прийомними сім'ями, стратегію і тактику родинного виховання, роль особистості батьків із прийомної сім'ї у вихованні дитини, а також основи взаємодії батьків із членами рідної сім'ї дитини;
- різні підходи до класифікації взаємин дітей і батьків в

прийомній сім'ї, технології діяльності соціального працівника по корекції неоптимальних моделей родинного виховання, неконструктивних дитячо-батьківських стосунків, а також методики запобігання міжособистісним і внутрішньо особистісним конфліктам;

- форми, методи і зміст діяльності по підвищенню педагогічної культури батьків, методику контактної взаємодії з батьками із прийомних сімей, технологію реабілітації рідних сімей;

- технології організації індивідуальної роботи з дітьми, що виховуються в прийомних сім'ях і що потребують особливої педагогічної уваги, наявністю особливих освітніх потреб, схильністю до різних проявів девіантної поведінки [2].

Студенти повинні уміти:

- проводити комплекс діагностичних заходів, направлених на вивчення прийомних сімей, а також дітей, що мають статус дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

- проектувати діяльність по підвищенню правової і педагогічної культури прийомних батьків, використовувати інтерактивні форми і методи проведення занять;

- вивчати, узагальнювати і упроваджувати в умовах реальної педагогічної дійсності позитивний досвід родинного виховання в прийомних сім'ях, досвід успішної реабілітації біологічних сімей і повернення дітей, що мають статус соціальних;

- організовувати спільне дозвілля соціально-орієнтовані, а також справи направлені на підвищення потенціалу прийомних сімей у сфері соціальної адаптації вихованців, що мають статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

- здійснювати індивідуальну роботу, направлену на корекцію і реабілітацію вихованців, що проживають в прийомних сім'ях, і що мають обмежені можливості здоров'я, особливі освітні потреби або схильність до проявів девіантної поведінки [2].

В рамках проведення курсу студентів слід познайомити з наступними ціннісними підходами, які повинні лягти в основу соціально-педагогічної діяльності з прийомними сім'ями:

- це пріоритет інтересів і потреб дитини в процесі її виховання в прийомній сім'ї;

- відвертість і активна співпраця членів прийомної сім'ї і соціального працівника, а також його взаємодія з біологічною сім'єю вихованця;

- формування базової довіри дитини та прихильності до членів прийомної сім'ї;

- організація регулярних зустрічей дитини з біологічною сім'єю, за умови, що дані зустрічі не є соціально-небезпечними для формування її особистості в умовах прийомної сім'ї;

- комплексність та системність;

- врахування інтересів прийомної сім'ї і створення оптимальних умов для її взаємодії з кровною сім'єю;
- забезпечення можливості самореалізації дитини в прийомній сім'ї, через використання творчого потенціалу спільної соціально-орієнтованої і дозвіллевої діяльності, а також можливостей закладів додаткової освіти.

Найбільш важливим є розуміння того, що не дитина має бути для прийомної сім'ї, а сім'я – для дитини.

Для найбільш успішної реалізації даних підходів соціальному працівникові доцільно проявляти гнучкість, повагу, зацікавленість. Діяльність соціального працівника згідно цим критеріям повинна, перш за все, передбачати тактовність; знання вікових й індивідуальних особливостей дітей-сиріт і дітей, що позбавлених батьківського піклування; вміння працювати в команді; володіння достовірною і повною інформацією; адекватно сприймати реальність; бути об'єктивним; дотримуватися конфіденційності; проявляти компетентність, професіоналізм і комунікабельність; уміти організовувати співпрацю і координувати діяльність; виступати в ролі посередника і медіатора; володіти навиками соціально-педагогічного аналізу і проявляти емпатію; розуміти позицію членів прийомної сім'ї; володіти добре сформованими комунікативними навиками безконфліктного спілкування; стати другом, якому можна довіритися.

При проведенні занять особливу увагу слід звернути на уміння соціального працівника здійснювати діяльність, направлену на підвищення педагогічної культури батьків.

Педагогічна культура – це компонент загальної культури людини, в якій знаходить віддзеркалення накопичений, попередніми поколіннями і досвід виховання дітей, що безперервно збагачується, в сім'ї [2].

Однією з актуальних проблем підвищення педагогічної культури прийомних батьків є використання інноваційних підходів до організації даного напрямку діяльності, впровадження в практику роботи інтерактивних форм і методів взаємодії.

Порівняльний аналіз традиційного та інноваційного підходів до організації діяльності з підвищення педагогічної культури прийомних батьків показує, що інноваційні підходи ефективніші і є хорошою основою для подальшої самоосвіти батьків з прийомних сімей.

Традиційний підхід легко відрізнити від інноваційного. Під час його використання соціальний працівник викладає батькам основні погляди, поняття, ідеї, пов'язані з вихованням дитини в прийомній сім'ї. Прийомні батьки пізнають основні ідеї, пов'язані з системою родинного виховання, завдяки прямому викладу даних ідей фахівцем.

Інноваційний підхід відрізняється тим, що батьки під керівництвом соціального працівника або інших фахівців самостійно осмислюють погляди, поняття, ідеї родинного виховання в умовах прийомних сімей. В процесі підвищення педагогічної культури батьків із прийомних сімей

соціальний працівник і інші фахівці в основному спираються на сприйняття, увагу і пам'ять батьків або інших фахівців.

Основна мета проведення занять, направлених на підвищення педагогічної культури батьків із прийомних сімей, – розвиток у них системного мислення, уміння бачити ситуацію в цілому, знаходити протиріччя, пов'язані з процесом родинного виховання дітей. Надання батькам провідної ролі в ухваленні рішення, виборі способу реалізації або виконанні рекомендацій у сфері родинного виховання дітей-сиріт. Основні форми роботи по підвищенню педагогічної культури батьків: диспути, дискусії та інші форми, в основі яких лежить рівноправний діалог між фахівців з членами сімей.

В процесі підвищення педагогічної культури батьків соціальний працівник повинен активно стимулювати пізнавальну активність та інтерес батьків, спиратися на їх логічне мислення. Основна функція соціального працівника по підвищенню педагогічної культури батьків – кваліфікований партнер.

Педагогічна культура батьків повинна стати основою їх виховної діяльності, оскільки саме від її рівня багато в чому залежить успішність і результативність родинного виховання дітей-сиріт. Педагогічна культура включає декілька компонентів:

- розуміння і усвідомлення батьками відповідальності за виховання дітей, знання про розвиток, виховання, навчання дітей;
- практичні уміння по організації життя і діяльності дітей в сім'ї, здійсненню виховної діяльності;
- взаємодія прийомних батьків з освітньою установою, з іншими виховними інститутами.

В процесі підготовки прийомних батьків реалізуються такі завдання як: спонукати кандидатів до усвідомленого прийняття рішення про взяття дитини-сироти на виховання, задуматися над тим, чи дійсно вони хочуть узяти на виховання «чужу» дитину. Допомогти кандидатам усвідомити відмінність в підходах виховання до дітей-сиріт, показати можливі дороги вирішення нестандартних завдань, допомогти їм дізнатися про свої сильні й слабкі сторони, усвідомити навички у вихованні дітей. Різні виховні ситуації вимагають нестандартних рішень, та перш за все, прийомні батьки повинні бути емпатійними до можливих відчуттів і реакцій інших людей. Студенти повинні розуміти, що прийомне батьківство ґрунтується на принципі поваги до унікальності особистості кожної людини, до її досвіду і потреб. Завдання спеціалістів, які проводять навчання, показати кандидатам структуру взаємодії служб, аби вони могли відчути себе упевненими в ролі батьків дітей-сиріт.

Під час занять, прийомні батьки знайомляться із структурою соціальних служб, з поняттям соціальний супровід. Взаємодія та співробітництво між батьками й соціальною службою є головним критерієм того, що батьки-вихователі правильно розуміють значення супроводу. Результат підготовки й навчання кандидатів у прийомні

батьки та батьки-вихователя тоді позитивний, коли у них виникає бажання до подальшого навчання й саморозвитку.

У ході роботи усі кандидати мають можливість проявити себе й показати свій рівень педагогічної культури. У цьому допомагають наступні методи діагностики: анкетування, біографічний метод; вивчення досвіду родинного виховання, індивідуальна аналітична бесіда, інтерв'ювання, метод незалежних характеристик, метод ситуацій етичного вибору, методика завершення розповіді, психологічне тестування, метод спостереження, проектні методики, соціологічні дослідження.

Накопичення педагогічних знань прийомними батьками має бути тісно пов'язане з розвитком їх педагогічного мислення, формуванням практичних умінь і навичок, прагненням до самоосвіти у сфері сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Саме це обумовлює вибір змісту, а також форм і методів організації педагогічної освіти прийомних батьків. До них можна віднести:

- бібліографічні огляди педагогічної та психологічної літератури з проблем сімейного виховання;
- вечори питань і відповідей;
- зустрічі за круглим столом;
- випуск журналу-естафети і випуск інформаційних і тематичних педагогічних бюлетенів «Перлини родинної педагогіки»;
- ділові ігри;
- трансляція фільмів на теми виховання з подальшим обговоренням;
- індивідуальне і групове консультування;
- комунікативні тренінги;
- конкурси на кращого знавця родинної педагогіки;
- конференції з обміну досвідом родинного виховання;
- майстер-класи;
- метод групової дискусії;
- метод казкотерапії;
- метод конструктивної суперечки;
- огляд новинок педагогічної та психолого-педагогічної літератури;
- відкриті уроки для батьків прийомних сімей;
- педагогічні вікторини;
- педагогічні виставки по обміну досвідом сімейного виховання;
- педагогічні диспути і дискусії;
- педагогічні доручення;
- презентація новинок педагогічної та психолого-педагогічної літератури і періодичних видань з питань сімейного виховання;
- психолого-педагогічні консультації, практикуми, лекторії тощо;
- батьківські групи – як форма групової роботи по психокорекції неоптимальних моделей взаємин в прийомній сім'ї;
- сімейні педагогічні читання [4].

У зоні особливої уваги соціального працівника має бути керівництво самоосвітою батьків із прийомних сімей.

Зміст вище перелічених форм взаємодії з членами сімей має бути направлений:

- на ознайомлення батьків з різними аспектами адаптації дитини в прийомній сім'ї;
- на вивчення позитивного досвіду виховання і соціальної адаптації дітей в біологічних та прийомних сім'ях;
- на профілактику і корекцію неоптимальних моделей сімейного виховання, а також корекцію негативних рис особистості самих батьків;
- на ознайомлення батьків з формами і методами сімейного виховання;
- на ознайомлення батьків з різними проявами девіантної поведінки і способами їх корекції.

При проведенні занять в рамках курсу, особливу увагу слід звернути на опанування майбутніми соціальними працівниками навичками контактної взаємодії з прийомними батьками на стадії соціального супроводу. Адаптована методика, що враховує особливості сімей даного типу, складається з шести етапів [3].

I етап. Пошук контактів.

Перша зустріч соціального працівника з батьками. Соціальний працівник і батьки мають інтерес один до одного і одночасне хвилювання, відчуття тривоги і настороженості, сумнів в тому, чи буде досягнуте взаєморозуміння, чи не пропаде бажання спілкуватися надалі.

На цій стадії соціальному працівникові необхідно проявити високу професійну майстерність, ширю повагу до батьків, делікатність, стриманість, не відштовхнути їх непередуманими питаннями. У доброзичливому тоні учасники бесіди обмінюються думками з приводу особливостей поведінки дітей, особистісних рис характеру. При цьому соціальний працівник звертає увагу на позитивних проявах в особистості дитини-сироти.

В процесі першого спілкування, якщо воно будується на основі взаємоповаги, бажання знайти спільну мову, знімається напруженість в стосунках соціального працівника і батьків, минає недовіра один до одного.

II етап. Пошук загальної теми.

На другій стадії соціальний працівник активніше виявляє цікавість до вихованця, до умов сімейного виховання, з'ясовує, як виявляється турбота прийомних батьків про дитину, чи відчувають вони відповідальність за її виховання, долю. Спеціаліст розпитує прийомних батьків, на які позитивні якості характеру дитини можна спиратися в процесі виховання або перевиховання. Батьки діляться спостереженнями, висловлюють сумніви про деякі незрозумілі їм вчинки, особливості характеру дитини.

Соціальний працівник разом з батьками розмірковує над тим, що необхідно виховати, розвинути в дитині, підкреслює її неповторність, індивідуальність, яку неодмінно треба враховувати в процесі виховання і

перевиховання. В той же час він обережно може заговорити про небажані прояви в поведінці дитини, про явні відхилення від норми.

Таким чином, соціальний працівник готує ґрунт для взаєморозуміння, виявляє, чи однаково обоє відносяться до мети виховання дитини. На цій стадії зароджуються позитивні емоції від загальних інтересів, доброзичливого спілкування, що необхідне для налагодження подальшої спільної діяльності.

III етап. Встановлення загальних вимог до виховання дитини.

Соціальний працівник розмовляє з прийомними батьками про умови і можливості плідної співпраці, підкреслює, яким має бути відношення до дитини (віра в її фізичні і розумові можливості, довіра до неї, повага). Дитині пропонується конкретна допомога в навчанні, перешкоджають розвиток негативної поведінки.

Соціальний працівник надихає прийомних батьків висловлювати погляди на сімейне виховання, визначає основні методи та способи, які використовують батьки для запобігання негативних вчинків у дитини. Думки прийомних батьків, навіть якщо вони не вірні, соціальний працівник вислуховує уважно, не спростовуючи їх, як би підтримуючи позицію батьків, їх упевненість в тому, що вони можуть правильно впливати на дитину. В той же час він пропонує свої, педагогічно обґрунтовані способи дії, закликає об'єднати зусилля, пред'явити дитині єдині вимоги.

На даній стадії у батьків та соціального працівника міцніє інтерес один до одного, сторони погоджуються на співпрацю, на вироблення єдиних вимог до дитини, на узгодження виховних зусиль.

IV етап. Зміцнення співпраці в досягненні загальної мети.

Погодившись на спільну педагогічну співпрацю, сторони уточнюють виховні можливості один одного, ставлять єдині цілі і завдання у вихованні дитини.

У цей період соціальний працівник повинен направити зусилля на те аби батьки визнали свої помилки, недоліки у вихованні. Не виключені спори, заперечення, непорозуміння. Можливі критичні зауваження батьків з приводу пропозицій соціального працівника. Але саме в таких відвертих спорах соціальний працівник розкриває дійсну позицію сім'ї, її виховні можливості і особливості.

Ця стадія прогнозування можливих варіантів стосунків соціального працівника з батьками. Можуть виникнути побоювання: чи варто до кінця розкривати себе, бути гранично відвертим. Але це не заважає зміцненню співпраці на шляху до досягнення загальної мети.

V етап. Реалізація індивідуального підходу.

Соціальний працівник, акцентуючи увагу на позитивних моментах у вихованні дитини, повідомляє батьків про недоліки родинного виховання. Відвертість соціального педагога повинна розташувати до нього батьків, змусити їх прислухатися до його порад. Він пропонує конкретні заходи, спираючись на раніше запропоновані дії з боку батьків.

З метою зміцнення контактів соціальний працівник не повинен демонструвати батькам свою всесильність і непогрішимість. Навпаки, він може повідомити їх про деякі сумніви щодо виховання дитини, прислухатися до думок батька і матері, попросити у них поради.

На цій стадії виробляється цілий ряд погоджених заходів, направлених на виховання і перевиховання дитини.

VI етап. Вдосконалення педагогічної співпраці.

Обговорюється конкретний план розвитку дитини. Це стадія поглиблення і розширення педагогічної співпраці, період розподілу прийнятих і погоджених ролей, реалізації єдиних педагогічних дій на вихованця.

Як і на попередніх стадіях, на останній недоцільно тиснути на батьків, пропонувати готові рішення, необхідно створювати такі умови, які спонукали батьків до активності, ініціативи. Спеціаліст, аналізуючи дії батьків, схвалює деколи навіть незначні їх успіхи у вихованні.

На завершальному етапі співпраці важливо підтримувати і укріплювати співпрацю, не ослабляти єдність вимог до дитини. Необхідно аналізувати розвиток процесу спільної діяльності соціального працівника і батьків, направленої на досягнення успіху.

Таким чином, використовуючи такий поетапний підхід в роботі з прийомною сім'єю, можливо розробити індивідуальну програму контактної взаємодії соціального працівника і з прийомними батьками, яка включає форми, методи і зміст соціальної роботи у сфері взаємодії із прийомною сім'єю та іншими формами сімейної опіки.

Отже, аналіз динаміки змін в стратегії і практиці сімейного виховання дітей, що мають статус дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, ставить перед навчальними закладами завдання підготовки кваліфікованих соціальних працівників з супроводу прийомних батьків та батьків-вихователів сімейних форм виховання. Важливою характеристикою їх підготовки є знання й вміння з педагогічної культури, можливість надання педагогічної підтримки прийомним батькам у питаннях виховання сиріт. Включення батьків в організацію спільної діяльності, дозвілля і спілкування, створення ситуацій успіху для дітей і батьків, подолання агресії, вміння розподіляти власні кошти й планувати бюджет, вибір подальшого навчального закладу – ці і багато інших питань, які виникають під час життя у прийомній сім'ї, допомагають вирішити фахівці з соціальної роботи, що супроводжують сімейні форми виховання.

Дана стаття не вичерпує всієї складності питання, порушена тема може досліджуватися у питанні підготовки соціальних працівників до здійснення оцінки потреб дітей та їх сімей.

Список використаної літератури

1. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / упоряд. : С. Я. Харченко,

М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський, О. П. Песоцька, В. О. Кратінова, О. Л. Караман. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 408 с.
2. Луганцева О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи із сім'єю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Луганцева Оксана Геннадіївна. – Луганськ, 2011. – 374 с.
3. Подготовка семейных социальных педагогов к работе с замещающей семьей как формой жизнеустройства детей-сирот : материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Армавир, 20 – 21 окт., 2010 г.). / под. ред. В. И. Спириной. – Армавир : РИЦ АГПА, 2010. – Ч. I. – 200 с.
4. Харченко С. Я. Соціально-педагогічні технології / С. Я. Харченко, Н. П. Краснова, Л. П. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 552 с.

Игнатенко К. В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з прийомними сім'ями

В статті розглядається важливий напрям підготовки студентів спеціальності «Соціальна робота» – робота з прийомними сім'ями. Перелічуються необхідні для цього знання та вміння, такі як: знання з законодавчих засад соціального захисту дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, відповідальність батьків та осіб, які їх замінюють, за вчинення дітьми правопорушень. Аналізуються ціннісні підходи та пріоритетні принципи в роботі з прийомними сім'ями. Завданням соціального працівника, що супроводжує прийомну сім'ю, є підвищення педагогічної культури прийомних батьків. Висвітлюються форми і методи організації педагогічної освіти прийомних батьків. Розкрита поетапна методика контактної взаємодії з прийомними батьками на стадії соціального супроводу.

Ключові слова: педагогічна культура прийомних батьків, знання та вміння студентів, робота з прийомними сім'ями, методика контактної взаємодії з сім'єю, форми і методи педагогічної освіти прийомних батьків.

Игнатенко Е. В. Подготовка будущих социальных работников к работе с приемными семьями

В статье рассматривается важное направление подготовки студентов специальности «Социальная работа» – работа с приемными семьями. Перечисляются необходимые для этого знания и умения, такие как: знания законодательных основ социальной защиты ребенка-сироты, ответственность родителей и лиц, их замещающих, за совершение детьми правонарушений. Анализируются ценностные подходы и приоритетные принципы в работе с приемными семьями. Задачей социального работника, сопровождающего приемную семью, является повышение педагогической культуры приемных родителей. Освещаются формы и методы организации педагогического образования приемных родителей. Раскрыта поэтапная методика контактного взаимодействия с приемными родителями на стадии социального сопровождения.

Ключевые слова: педагогическая культура приемных родителей, знания и умения студентов, работа с приемными семьями, методика контактного взаимодействия с семьей, формы и методы педагогического образования приемных родителей.

Ignatenko K. Education of the future social workers to work with foster families

The article deals with an important area of training of students of specialty „Social work” - work with foster families. Article the knowledge and skills, such as knowledge of legislative bases of social protection of orphans, the responsibility of parents and persons replacing them for the commission of child delinquency. Analyzes the value approaches and priority principles in working with foster families. The task of the social worker to accompany the foster family is an increase of pedagogical culture of the adoptive parents. Highlights forms and methods of pedagogical education of foster parents. Discloses a method of gradual contact with the foster parents at the stage of social support.

Key words: pedagogical culture of the foster parents, the knowledge and skills of students, work with adoptive families, methods of contact interaction with the family, forms and methods of pedagogical education of foster parents.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 37.035.6

А. Л. Ігнатуша

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ**

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації навчально-виховного процесу.

Сьогодні сформоване соціальне замовлення на ефективні і виховні системи й технології. Зростає увага до виховання засобами музеїв, театральної педагогіки, дитячого та юнацького спорту. Створюються реальні умови для прояву творчих здібностей молодих людей. Усе це створює сприятливі умови для розвитку національно-патріотичного виховання як пріоритетної сфери соціального життя країни, підвищення його статусу та розвитку потенціалу.